

De gunning van overheidsopdrachten kan bij de wet afhankelijk worden gesteld van de inachtneming van een minimumloon

Het Unierecht staat er niet aan in de weg dat een inschrijver die weigert zich ertoe te verbinden om het minimumloon te betalen aan zijn personeel dat bij de uitvoering van de overheidsopdracht betrokken is, van de aanbestedingsprocedure wordt uitgesloten

In juli 2013 heeft de stad Landau (Rijnland-Palts, Duitsland) de Duitse onderneming RegioPost van deelneming aan de procedure voor de gunning van een overheidsopdracht voor het verrichten van postdiensten ten behoeve van die stad¹ uitgesloten omdat deze onderneming – in strijd met de bepalingen van de aankondiging van de opdracht en ondanks een aanmaning – niet had verklaard dat zij zich ertoe verbond een minimumloon te betalen aan het personeel dat met de verrichting van de betreffende prestaties zou worden belast indien de opdracht aan haar werd gegund.

Zowel in de aankondiging van de opdracht als in het bestek wordt namelijk verwezen naar een wet van de deelstaat Rijnland-Palts² op grond waarvan overheidsopdrachten in die deelstaat uitsluitend mogen worden gegund aan ondernemingen (en onderaannemers) die zich er bij de indiening van hun inschrijving toe verbinden om een (ten tijde van de feiten geldend) minimumloon van 8,70 EUR bruto per uur te betalen aan het personeel dat belast is met de uitvoering van de prestaties. Op het ogenblik van de feiten bestond er in Duitsland geen collectieve arbeidsovereenkomst waarbij voor de sector van de postdiensten een verplicht minimumloon was vastgesteld. Pas later is in deze deelstaat een algemeen minimumloon ingevoerd.³

Het Oberlandesgericht Koblenz (hogere regionale rechtbank te Koblenz, Duitsland), waarbij RegioPost hoger beroep heeft ingesteld, wenst van het Hof van Justitie te vernemen of deze regeling van de deelstaat Rijnland-Palts verenigbaar is met het Unierecht en in het bijzonder met richtlijn 2004/18 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor werken, leveringen en diensten⁴. Volgens deze richtlijn mogen de aanbestedende diensten bijzondere voorwaarden opleggen waaronder de opdracht dient te worden uitgevoerd, mits deze verenigbaar zijn met het Unierecht en in de aankondiging van de opdracht of in het bestek worden vermeld. Die voorwaarden kunnen onder meer verband houden met sociale overwegingen.

¹ De openbare aanbesteding beoogde met name de sluiting van een raamovereenkomst voor de ophaling, het vervoer en de bestelling van brieven, pakjes en pakketten. De geplande duur van de overeenkomst bedroeg twee jaar, waarbij de overeenkomst ten hoogste tweemaal met telkens één jaar kon worden verlengd. Aangezien de waarde van de overheidsopdracht ruimschoots boven 200 000 EUR lag, werd de aanbesteding uitgeschreven op het niveau van de Europese Unie.

² Met deze wet beoogt de deelstaat (i) mededingingsverstoringen bij de gunning van overheidsopdrachten tegen te gaan die het gevolg kunnen zijn van de inzet van goedkope arbeidskrachten, en (ii) de daaruit voor de stelsels voor sociale bescherming voortvloeiende lasten te beperken.

³ Een andere wet bepaalt dat werknemers met ingang van 1 januari 2015 in beginsel recht hebben op een minimumloon van 8,50 EUR bruto per uur.

⁴ Richtlijn 2004/18/EG van het Europees Parlement en de Raad van 31 maart 2004 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor werken, leveringen en diensten (PB L 134, blz. 114, met rectificatie in PB 2004, L 351, blz. 44), zoals gewijzigd bij verordening (EU) nr. 1251/2011 van de Commissie van 30 november 2011 (PB L 319, blz. 43).

In het onderhavige arrest oordeelt het Hof dat **richtlijn 2004/18 zich niet verzet tegen een wettelijke regeling waarbij inschrijvers en hun onderaannemers worden verplicht zich in een bij hun inschrijving gevoegde schriftelijke verklaring ertoe te verbinden om een vooraf vastgesteld minimumloon te betalen aan het met de uitvoering van de prestaties belaste personeel.**

Volgens het Hof is deze verplichting een bijzondere voorwaarde die in beginsel door de richtlijn is toegestaan, aangezien zij betrekking heeft op de uitvoering van de opdracht en verband houdt met sociale overwegingen. Het Hof merkt voorts op dat deze verplichting in casu zowel transparant als niet-discriminerend is. Zij is tevens verenigbaar met een andere richtlijn van de Unie, namelijk richtlijn 96/71 betreffende de terbeschikkingstelling van werknemers⁵, aangezien zij voortvloeit uit een wettelijke bepaling die voorziet in een minimumloon in de zin van deze richtlijn. Dit minimumloon maakt derhalve deel uit van het beschermingsniveau dat moet worden gewaarborgd voor werknemers die ter uitvoering van de overheidsopdracht ter beschikking zijn gesteld door in andere lidstaten gevestigde ondernemingen.

Het Hof merkt op dat het betreffende minimumloon uitsluitend geldt voor overheidsopdrachten en niet voor opdrachten die worden gegund door particulieren, maar stelt vast dat deze beperking in werkelijkheid louter een gevolg is van het feit dat er voor dit gebied specifieke Unierechtelijke voorschriften bestaan (in casu de voorschriften van richtlijn 2004/18). Dat neemt niet weg dat dit minimumloon, voor zover het vrij verrichten van diensten erdoor kan worden beperkt⁶, in beginsel gerechtvaardigd kan zijn door het doel de werknemers te beschermen. Het Hof maakt in dit opzicht een onderscheid tussen de onderhavige zaak en de zaak Rüffert⁷.

Het Hof oordeelt tevens dat **richtlijn 2004/18 zich niet verzet tegen een wettelijke regeling waarbij wordt bepaald dat inschrijvers en hun onderaannemers worden uitgesloten van deelneming aan de procedure voor de gunning van een overheidsopdracht wanneer zij weigeren zich in een bij hun inschrijving gevoegde schriftelijke verklaring ertoe te verbinden om een vooraf bij die wettelijke regeling vastgesteld minimumloon te betalen aan het met de uitvoering van de prestaties belaste personeel.**

Net zomin als richtlijn 2004/18 eraan in de weg staat dat een schriftelijke toezegging van de inachtneming van het minimumloon wordt verlangd, verzet het zich er immers tegen dat een inschrijver die weigert een dergelijke toezegging te doen, wordt uitgesloten van deelneming aan de procedure voor een overheidsopdracht.

NOTA BENE: De prejudiciële verwijzing biedt de rechterlijke instanties van de lidstaten de mogelijkheid, in het kader van een bij hen aanhangig geding aan het Hof vragen te stellen over de uitlegging van het recht van de Unie of over de geldigheid van een handeling van de Unie. Het Hof beslecht het nationale geding niet. De nationale rechterlijke instantie dient het geding af te doen overeenkomstig de beslissing van het Hof.

⁵ Richtlijn 96/71/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 1996 betreffende de terbeschikkingstelling van werknemers met het oog op het verrichten van diensten (PB 1997, L 18, blz. 1).

⁶ Zie in dit verband eveneens het arrest van het Hof van 18 september 2014, *Bundesdruckerei*, (C-549/13, zie ook perscommuniqué [nr. 129/14](#)).

⁷ Arrest van het Hof van 3 april 2008, *Rüffert* (C-346/06, zie ook perscommuniqué [nr. 20/08](#)). In dit arrest heeft het Hof geoordeeld dat het minimumloon dat is vastgesteld bij een collectieve arbeidsovereenkomst die niet algemeen verbindend is verklaard hoewel de lidstaat een dergelijk stelsel kent, niet bij een wetgevende maatregel van deze lidstaat inzake overheidsopdrachten kan worden opgelegd aan de transnationale dienstverrichters die werknemers op het grondgebied van deze lidstaat ter beschikking stellen. In het onderhavige arrest stelt het Hof vast dat het arrest Rüffert betrekking had op een collectieve arbeidsovereenkomst die enkel van toepassing was op de bouwsector (en niet op opdrachten die worden gegund door particulieren) en die niet algemeen verbindend was verklaard. Bovendien had het Hof er in laatstgenoemd arrest op gewezen dat het bij de collectieve arbeidsovereenkomst vastgestelde minimumloon hoger was dan het minimumloon dat voor die sector gold krachtens de Duitse wet op de terbeschikkingstelling van werknemers. Het minimumloon dat is voorgeschreven bij de in de onderhavige zaak aan de orde zijnde maatregel, is daarentegen vastgesteld in een wettelijke bepaling die als dwingende minimumbeschermingsnorm in beginsel algemeen van toepassing is op de gunning van alle overheidsopdrachten in de deelstaat Rijnland-Palts, ongeacht de betrokken sector. Bovendien biedt deze wettelijke bepaling een minimale sociale bescherming, aangezien noch de Duitse wet op de terbeschikkingstelling van werknemers noch een andere nationale regeling ten tijde van de feiten voor de sector van de postdiensten een lager minimumloon voorschreef.

Deze beslissing bindt op dezelfde wijze de andere nationale rechterlijke instanties die kennis dienen te nemen van een soortgelijk probleem.

Voor de media bestemd niet-officieel stuk, dat het Hof van Justitie niet bindt.

De [volledige tekst](#) van het arrest is op de dag van de uitspraak te vinden op de website CURIA.

Contactpersoon voor de pers: Stefaan Van der Jeught ☎ (+352) 4303 2170

Beelden van de uitspraak van het arrest zijn beschikbaar via "[Europe by Satellite](#)" ☎ (+32) 2 2964106